

Technische vragen Statenmededeling Aanbieding Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) 2.0 en Statenmededeling Intrekkingsbeleid voor natuurtoestemmingen voor de themabijeenkomst van 29 november 2024

Naam Fractie: BBB

Uitvoeringsagenda BOS 2.0

	Vraag	Nadere toelichting
1	Op welke wetenschappelijke basis steunt BOS 2.0? a) Wat zijn de specifieke wetenschappelijke studies en modellen die het BOS 2.0-beleid onderbouwen? Zijn deze studies onafhankelijk getoetst op hun validiteit? Antwoord: De onderbouwing van het BOS 2.0 beleid is te vinden in de bijlage die gemaakt is door het daartoe gevraagde, onafhankelijk opererende kennisconsortium. Zij hebben, evenals elders in de 95% versie van de BOS 2.0, zich gebaseerd op de door de wetgever gebruikte en voorgeschreven versie van Aerius Monitor¹ Op 28 augustus jl heeft de Minister in haar Kamerbrief over verkenning rekenkundige ondergrens Kamerstuk Rijksoverheid.nl aangegeven dat de stikstofmodellering (in het Aerius instrumentarium) voldoet aan internationale standaard. Zij erkent (ook) dat er aanbevelingen zijn om te toegepaste modelberekening en de toepassing daarvan te verbeteren en het gebruik ervan aan te scherpen. Inmiddels is er op 13 november 2024 vanuit de Vaste Commissie LVVN in de Tweede Kamer een verzoek gericht Aan minister LVVN - Verzoek om reactie op rapport 'Ammoniak boven en op Nederland: een wetenschappelijk overzicht' Tweede Kamer der Staten-Generaal. b) In welke mate heeft de provincie Noord-Brabant onafhankelijk onderzoek uitgevoerd om te verifiëren of de modellen zoals AERIUS daadwerkelijk representatief en betrouwbaar zijn voor de Brabantse situatie?	Wouter de Heij uit in zijn rapport fundamentele kritiek op de wetenschappelijke onderbouwing van het huidige stikstofbeleid, waarbij hij aangeeft dat sommige aannames en methodieken significant tekortschieten.

¹ [Staatscourant 2024, 30120 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen](#)

	Antwoord: Het is niet aan provincie Noord-Brabant om na te gaan of modellen zoals Aeries daadwerkelijk representatief zijn voor de Brabantse situatie wanneer wetgever dit garandeert. In het onderdeel Aeries Monitor worden de modelberekeningen overigens gevalideerd met metingen uit het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden²-netwerk, met ook meetlocaties in Brabant c) Zijn er alternatieve modellen of methoden overwogen, zoals gebiedsspecifieke metingen in plaats van generieke modellen? Zo nee, waarom niet? Antwoord: Er is gebruik gemaakt van het modelinstrumentarium van Aeries, omdat dit nationaal de door de wetgever gestelde standaard is. T.a.v. gebiedsspecifieke metingen verwijs ik u naar het antwoord op de vorige vraag (Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden). d) Hoe wordt gewaarborgd dat de beleidskeuzes die op deze modellen zijn gebaseerd, daadwerkelijk het gewenste effect zullen hebben op de natuur? Antwoord: De Minister geeft in eerder benoemde Kamerbrief aan dat ‘Het wetenschappelijke onderzoek stelt dat het onontkoombaar is om met modellen te werken omdat er in het fysieke domein veel variabelen zijn en niet alles te meten is. Deze modellen kennen echter verschillende beperkingen, die ook in het onderzoek worden genoemd.’ Binnen deze randvoorwaarden is het daadwerkelijk gewenste effect (dus) te borgen. e) U heeft doelen per natuurgebied gesteld betreft hoeveel mol/ha/jaar mag neerslaan. Hoeveel mol/ha/jaar slaat er nu neer op ieder van die natuurgebieden? Antwoord: Voor een antwoord op deze vraag verwijs ik u graag naar figuur 9 in de U op 9 oktober toegezonden Memo: Document NoordBrabant - Memo aan Provinciale Staten van gedeputeerde Dirken over Actualisatie stikstofcijfers - iBabs Publiekspportaal	
2	Is de gekozen aanpak in BOS 2.0 werkelijk effectief en realistisch?	Het rapport BOS 2.0 benadrukt de noodzaak van snelle stikstofreducties, maar de haalbaarheid en praktische uitvoerbaarheid van de voorgestelde maatregelen – vooral voor kleinere boeren –

² [Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden | RIVM](#)

	a) Hoe realistisch zijn de door BOS 2.0 gestelde reductiedoelstellingen gezien de beperkte mogelijkheden voor kleinere boeren om snel te voldoen aan de nieuwe normen? Antwoord: Het realiseren van de stikstofdepositiedoelen is een gezamenlijke opgave. Ook van het Rijk en andere provincies wordt een bijdrage verwacht. Hierover gaan we als provincie actief het gesprek aan, waarbij we de (wettelijke) verantwoordelijkheid voor alle partners voor stikstofreductie benoemen. Binnen Brabant zien wij het realiseren van de doelen ook als een gezamenlijke opgave. Dat wil zeggen dat wij alle sectoren evenredig aanspreken op het leveren van hun bijdrage. Om die reden staan er in de BOS 2.0 maatregelen voor alle hoofdsectoren in Brabant, te weten landbouw, mobiliteit en industrie. Zoals ook in de 95% versie van de BOS 2.0 is te lezen, is de verwachting dat we de doelen met de huidige maatregelen niet in alle Natura 2000-gebieden bereiken per 2030. Daarom zijn aanvullende maatregelen nodig, waarvan er 17 worden voorgesteld ter verdere uitwerking. Deze maatregelen zien eveneens op alle hoofdsectoren in Brabant, omdat we het belangrijk vinden dat alle sectoren bijdragen aan de stikstofoplossing. b) Zijn de veronderstelde effecten van de maatregelen, zoals emissiearme stallen, ondersteund door lange termijn gegevens uit de praktijk? Is er bewijs dat deze maatregelen betrouwbaar werken op de schaal die nodig is voor BOS 2.0? Antwoord: Een onafhankelijk kennisconsortium heeft voor ons de huidige stikstofmaatregelen doorgerekend op effect voor Brabant. Hierbij hebben zij, bijvoorbeeld voor de ammoniakemissie-eisen uit de Omgevingsverordening (w.o. emissiearme stallen), gerekend met een bandbreedte om rekening te houden met onzekerheden in de praktijk. Zo hebben zij voor de ammoniakemissie-eisen gekeken naar het potentiële effect als de maatregel volledig effectief is (de beoogde emissiereductie bereikt), maar ook naar het verwachte effect als er rekening wordt gehouden met de huidige onzekerheid over de werking van emissiearme stalsystemen (praktijkcorrectie). Voor alle resultaten van het onafhankelijke kennisconsortium verwijs ik u naar het openbare onderzoeksrapport (Analyse stikstofmaatregelen provincie Noord-Brabant - kennisconsortium Tauw, Wing, WUR en Pouderoyen Tonnaer) c) Hoe wordt omgegaan met het risico dat de praktijkresultaten van deze technieken tegenvallen, wat een inefficiënte inzet van financiële en technologische middelen zou betekenen?	worden onvoldoende onderbouwd. Wat is de impact op boerenbedrijven die technisch en financieel moeilijk kunnen voldoen aan de steeds strengere emissie-eisen? Waarom worden niet meer alternatieve, innovatieve methoden onderzocht en toegepast?
--	---	--

Antwoord: Ondernemers kunnen ook op andere manieren voldoen aan de ammoniakemissie-eisen uit de Omgevingsverordening. Behalve de toepassing van emissiearme stallen zijn er diverse andere opties, zoals de toepassing van voer- en managementmaatregelen, extensiveren, het houden van minder dieren, stoppen of verplaatsen. Het is aan ondernemers om daarin een eigen keuze te maken.

- d) Welke alternatieve of innovatieve benaderingen zijn overwogen om stikstofemissie te verminderen zonder de landbouwsector onevenredig zwaar te belasten?

Antwoord: Zoals in de 95% versie van de BOS 2.0 is te lezen worden er maatregelen ingezet in alle hoofdsectoren van Brabant. Naast landbouw zijn dit de sectoren mobiliteit en industrie. Hierbij betrachten wij een zekere mate van evenredigheid. Omdat de landbouwsector de hoogste uitstoot van stikstof in Brabant veroorzaakt, zijn er relatief veel maatregelen voor de landbouw opgenomen in de BOS 2.0. We blijven echter benadrukken dat de stikstofopgave een gezamenlijke opgave is. Daarom wordt er bij het zoeken naar noodzakelijk aanvullende maatregelen ook bewust gekeken naar maatregelen in alle drie de hoofdsectoren. Voor de specifieke maatregelen verwijs ik u naar deel B van de 95% versie van de BOS 2.0.

- e) De reductie eis van het rijk van 7 kton wordt losgelaten. Is dit niet de basis voor de ammoniakemissie-eisen uit de Omgevingsverordening? Zo ja wat gaat er met deze regel gebeuren? Zo nee wat is dan de basis voor deze regel?

Antwoord: De reductieopgave van 7 Kton die de provincie Noord-Brabant in 2022 in het kader van het NPLG van het Rijk had ontvangen is niet de basis voor de ammoniakemissie-eisen uit de Omgevingsverordening. In september 2009 heeft de provincie Noord-Brabant samen met diverse partners het Convenant Stikstof en Natura 2000 gesloten met als doelstelling om de ammoniakbelasting op de Natura 2000-gebieden vanuit veehouderijen substantieel te verminderen en de vergunningverlening rond Natura 2000-gebieden weer vlot te trekken. Dit convenant is uitgewerkt in de Verordening stikstof en Natura 2000, die later is opgegaan in de Interim Omgevingsverordening en inmiddels in de Omgevingsverordening. In 2017 is vervolgens het maatregelenpakket Versnelling Transitie Veehouderij vastgesteld, waarin het verminderen van ammoniakemissies uit stallen onderdeel was. De opbrengst van de ammoniakemissie-eisen komt ten goede aan de natuur door daling van de stikstofdepositie. De ammoniakemissie-

	eisen zijn daarmee een passende maatregel, gericht op het voorkomen van verslechtingen en verstoringen van Natura 2000-gebieden, als bedoeld in de Europese Habitatrichtlijn.	
3	Hoe gaat BOS 2.0 om met de grote afhankelijkheid van buitenlandse emissies? a) Hoe wordt er rekening gehouden met de invloed van buitenlandse en interprovinciale stikstofemissies op de depositie in Brabantse Natura 2000-gebieden? Het percentage stikstofdepositie van het buitenland kan per natuurgebied verschillen, is dit in kaart gebracht? Zo ja kunt u ons dat doen toekomen? Zo nee waarom niet? Antwoord: Ja, er wordt rekening gehouden met de invloed van andere provincies en het buitenland op de depositie in Brabantse Natura-2000 gebieden. De invloed van buitenlandse emissies wordt dus ook gemonitord. Wat gaat helpen om inzicht te geven is een project vanuit het RIVM en het Vlaamse VMM m.b.t. data uitwisseling tussen Vlaanderen en Nederland. Er is inzicht in het percentage van de herkomst van stikstofdepositie per Natura-2000 gebied. Hiervoor verwijs ik u naar de figuur in de 95% versie van de BOS 2.0 'gemiddelde stikstofdepositie voor de gevoelige habitats in Brabantse Natura 2000-gebieden' op pagina 23. Voor wat betreft de depositie afkomstig uit het buitenland en andere provincies voeren wij het gesprek over de wederzijdse invloed op elkaars Natura 2000-gebieden en proberen wij door samen te werken stappen te zetten in stikstofreductie. De provincie Noord-Brabant heeft echter alleen direct invloed op de stikstofemissie binnen de provinciegrenzen. b) Welk percentage van de totale stikstofbelasting in Brabantse natuurgebieden komt van buiten de provinciegrenzen, en hoe vertaalt dit zich naar de haalbaarheid van de huidige beleidsdoelen? Antwoord: 67% van de stikstofbelasting komt van buiten de provinciegrenzen. Waarvan 49% vanuit het buitenland. Bij de doelen wordt ook uitgegaan van een benodigde reductie van stikstof in het buitenland. Nationaal beleid heeft invloed op de reductie in de andere provincies. c) Welke afspraken of samenwerkingen bestaan er met buurlanden zoals België om grensoverschrijdende stikstofdepositie structureel aan te pakken? En wat zijn de gevolgen indien dergelijke afspraken niet effectief blijken?	Uit de documentatie blijkt dat ongeveer 33% van de stikstofdepositie in Brabantse Natura 2000-gebieden afkomstig is van buiten de provincie, zelfs deels uit het buitenland. Hoe effectief kan BOS 2.0 zijn zonder effectieve maatregelen op internationaal en rijksniveau? Is de provincie bereid om de lasten die nu op de Brabantse landbouwsector rusten evenredig te verdelen?

	Antwoord: Met Vlaanderen zijn we samen met het ministerie van LNVN, Zeeland en Limburg in gesprek over het komen tot oplossingen in de grensregio op middellange en lange termijn. Vlaanderen heeft een eigen stikstofbeleid, waarbij elk bedrijf een eigen stikstofemissiereductiedoel heeft gekregen. In 2030 komt dit neer op een generieke reductie van 45% reductie NOx en 40,3% reductie NH3 t.o.v. 2015. Ongeacht afspraken tussen Vlaanderen en de Provincie Noord-Brabant wordt er reductie verwacht. Daarnaast zijn we samen met het ministerie van LNVN en de grensprovincies met Noordrijn Westfalen (NRW) in gesprek over manieren om samenwerking vorm te geven. d) Wat zijn de gevolgen voor het BOS 2.0-plan als blijkt dat provinciale maatregelen niet de verwachte stikstofreductie realiseren door de invloed van buitenlandse emissies? Antwoord: de maatregelen in de BOS 2.0 zijn gebaseerd op de eigen cirkel van invloed, we kunnen aan het terugdringen van de emissies zien of de maatregelen effectief zijn. Op buitenlandse emissies hebben we slechts indirect invloed, maar alle lidstaten van de EU hebben zich te houden aan natuurherstelverordening en de Vogel- en Habitatrichtlijn. Daarnaast is er in het buitenland ook sprake van een dalende trend en is/wordt er ook beleid gemaakt om stikstofemissie terug te dringen. e) In hoeverre is de provincie bereid de stikstofreductiedoelen aan te passen als blijkt dat buitenlandse emissies een aanzienlijke rem zetten op de haalbaarheid van de doelstellingen? Antwoord: Ongeacht of de buitenlandse emissies een rem zetten op de haalbaarheid van de doelen, zal de Provincie zich inspannen om de stikstofemissie binnen Noord-Brabant te verlagen. f) Daar meerder onderzoeken uitwijzen dat niet te traceren is welke depositie van welk bedrijf komt, weten we dan wel welk deel van Brabant is en wie, wat en hoeveel moet reduceren? Wat is hier de onderbouwing van?	
--	---	--

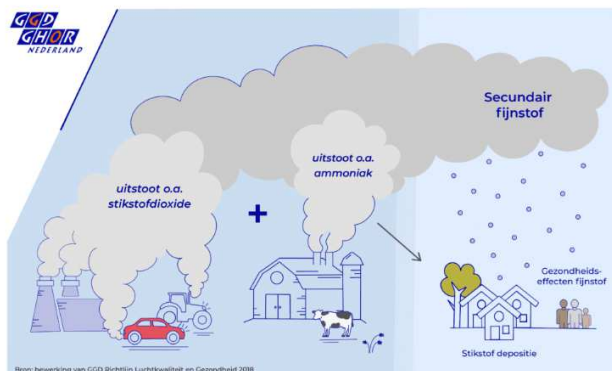
	Antwoord: Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) heeft informatie beschikbaar gesteld over de herkomst van de depositie. Per 1x1km is per sector bekend wat de depositie veroorzaakt per Natura 2000-gebied. Deze informatie hebben wij ook ontsloten via het Brabantse overzicht stikstofdata. U kunt deze bekijken via www.brabant.nl/stikstofdata, tabblad 'Natura 2000-gebieden', onderdeel 'herkomst van de depositie'. Welk deel van de depositie veroorzaakt wordt door Brabantse bronnen kunt u terugvinden in de depositieweet van het RIVM: https://dashview.rivm.nl/#home onder tabblad 'bijdrage'.	
4	Hoe borgt BOS 2.0 de balans tussen natuurherstel en economische leefbaarheid? a) U heeft het over het additionaliteitsbeginsel wat aangeeft wanneer er genoeg Stikstof gereduceerd is voor de natuur. Wanneer is dit behaald? Waar kunnen we dat terugvinden? Antwoord: het additionaliteitsbeginsel komt voort uit verschillende rechterlijke uitspraken. Het gaat daarbij niet zozeer over hoeveel stikstof er al gereduceerd is, maar of er voldoende maatregelen genomen zijn of nog worden getroffen waarbij ecologisch de zekerheid is dat stikstofdepositie niet meer zorgt voor een verslechtering van het habitat. b) Wat zijn de verwachte gevolgen van BOS 2.0 voor de economische leefbaarheid van boeren en dorpsgemeenschappen in Brabant? Zijn deze gevolgen onderzocht en gekwantificeerd? Antwoord: In het kader van het BPLG is er een opdracht uitgezet om de sociaal economische impact analyse te onderzoeken. Nu het NPLG en daarmee BPLG zijn gestopt is dit onderzoek on hold gezet. c) Welke economische afwegingen zijn gemaakt om te voorkomen dat het beleid leidt tot onhoudbare situaties voor de agrarische sector? Zijn hier scenarioanalyses op uitgevoerd? Antwoord: Bij ons eerste besluit hebben wij zowel de ecologische als economische effecten in beeld gebracht en met PS gedeeld (zie de eerste en tweede rapportage). Op basis daarvan hebben PS hun besluit genomen. Bij de latere aanpassingen in de (voorgangers van) de (Interim) Omgevingsverordening is er steeds vanuit gegaan dat de voorgenomen wijzigingen uit oogpunt van de veehouderij gunstiger uitpakken en is dit niet nader onderzocht.	De BOS 2.0 legt strikte doelen op aan de landbouwsector, maar de impact van deze doelen op de economische leefbaarheid van boeren en de gemeenschap wordt onvoldoende behandeld in de stukken. Hoe wordt er gewaakt voor een situatie waarin het beleid uiteindelijk meer economische schade toebrengt dan milieuwinst oplevert?

	d) Welke beleidsopties bestaan er om boeren meer flexibiliteit en ondersteuning te bieden bij het implementeren van de voorgeschreven maatregelen zonder hun financiële positie te ondermijnen? Antwoord: Wij beschouwen dit niet als een technische vraag, maar een vraag van politieke aard. e) Hoe worden de effecten van BOS 2.0 op werkgelegenheid en de voedselproductieketen in Brabant meegenomen in de besluitvorming? Waar kunnen we dit vinden? Antwoord: In het kader van het BPLG is er een opdracht uitgezet om de sociaal economische impact analyse te onderzoeken. Nu het NPLG en daarmee BPLG zijn gestopt is dit onderzoek on hold gezet. f) In hoeverre is de provincie bereid om de beleidsdoelen te heroverwegen als blijkt dat de impact op economische leefbaarheid zwaarder is dan voorzien? Antwoord: Wij beschouwen dit niet als een technische vraag, maar een vraag van politieke aard.	
5	In hoeverre wordt rekening gehouden met mogelijke bijstellingen in het stikstofbeleid op rijksniveau? a) Welke strategie heeft de provincie om in te spelen op mogelijke wijzigingen in het nationale stikstofbeleid en het bredere Europese beleid? Antwoord: De BOS 2.0 vaart bewust een eigen provinciale koers, maar we geven uiteraard rekenschap aan nationaal en Europees stikstofbeleid. Zo nemen we bijvoorbeeld ook de verwachte effecten in Brabant van nationale bronmaatregelen mee in de BOS 2.0. De BOS 2.0 bestaat uit drie onderdelen, een meer statisch deel A, waar het beleid en de uitgangspunten zijn opgenomen, een meer dynamisch deel B, waarin de aanpak en de maatregelen zijn opgenomen, en een deel C met de bijlagen. Er is bewust voor deze indeling gekozen zodat de aanpak en maatregelen (deel B) kunnen worden bijgesteld bij veranderende omstandigheden – zoals oa (meer of minder) Rijksmaatregelen of tegenvallende resultaten. In de BOS 2.0 is opgenomen dat indien nodig deel B regelmatig herzien kan worden. Bijvoorbeeld als uit monitoring blijkt dat stikstofresultaten tegenvallen. Dat kan bijvoorbeeld komen door gewijzigd nationaal beleid.	In het licht van recente rechterlijke uitspraken en het aanstaande politieke debat over het stikstofbeleid, lijkt het aannemelijk dat er aanpassingen op rijksniveau zullen komen. Hoe flexibel is BOS 2.0 opgesteld om met dergelijke bijstellingen om te gaan zonder dat Brabantse boeren disproportioneel getroffen worden?

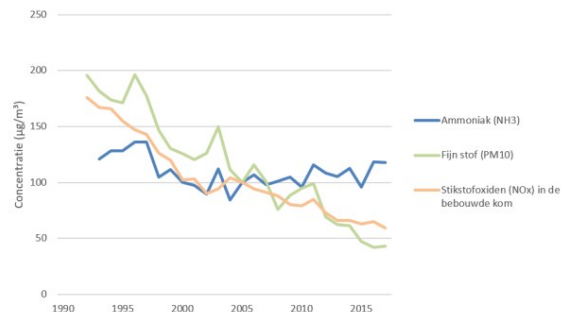
Vooralsnog lijken er nog geen wijzigingen te verwachten in het Europese beleid: er zijn geen wetgevingsinitiatieven bekend die het vastgestelde natuurbeleid (waar terugdringen van overbelasting door stikstof op gebaseerd is). Mochten er in de beleidsomgeving van het Brabantse stikstofbeleid wijzigingen komen dan kan dat meegenomen worden bij de actualisatie van de BOS 2.0 na afloop van de huidige bestuursperiode (de BOS 2.0 loopt tot en met 2027). b) Hoe flexibel is de huidige BOS 2.0 aanpak in het geval dat er op korte termijn nieuwe beleidsrichtlijnen of rechterlijke uitspraken komen die invloed hebben op de haalbaarheid en wenselijkheid van de maatregelen? Antwoord: Hierbij verwijs ik naar mijn antwoord op vraag A. Ook de hierboven genoemde voorbeelden kunnen aanleiding zijn voor het actualiseren van deel B van de BOS 2.0 ‘maatregelen en uitvoering’. c) Hoe worden de investeringen en inspanningen van Brabantse boeren beschermd als landelijke aanpassingen in het beleid leiden tot minder strikte eisen? Antwoord: In de BOS 2.0 hebben we onze provinciale regels en uitgangspunten opgenomen in deel A. Dit deel staat voor de komende bestuursperiode vast. Ook bij landelijke aanpassingen in het beleid houdt de provincie Noord-Brabant vast aan haar eigen koers in de BOS 2.0. d) Op welke wijze communiceert de provincie hierover met betrokken boeren, zodat zij niet voor onaangename verrassingen komen te staan in het geval van beleidswijzigingen? Antwoord: Over beleidswijzigingen wordt actief gecommuniceerd. Afhankelijk van de exacte doelgroep en het doel wordt gekeken welk middel het beste bij de boodschap past, denk daarbij aan schriftelijke middelen, digitale middelen en fysieke bijeenkomsten. e) Wat zijn de consequenties voor het beleid als blijkt dat langverwachte Rijksmaatregelen, die essentieel zijn voor de stikstofreductie, niet worden doorgevoerd? Antwoorden: Bij tegenvallende resultaten – ook als die komen door uitblijvende landelijke maatregelen – kan besloten worden om de aanpak en de maatregelen in de BOS 2.0 te herzien (deel B).	
--	--

6	Hoe heeft u het verdienvermogen geborgd? Immers laten vele studies nog te veel onzekerheden zien. Antwoord: Wij hebben bij onze besluitvorming over de BOS 2.0 een afweging gemaakt tussen onze beleidsdoelen en de verwachte economisch effecten van maatregelen. Wij gaan ervanuit dat het voorliggende maatregelenpakket proportioneel is.	
7	De Brabantse landbouw moet een sterke concurrentiepositie behouden. Hoe verhoudt dat zich tot de wens om Brabant meer biologisch en natuur inclusiever te maken? Antwoord: Studies wijzen uit dat met name de omschakeling naar biologische of natuurinclusieve landbouw financieel lastig is te maken. Na de omschakeling is een rendabele bedrijfsvoering voor biologische en / of natuurinclusieve landbouw goed mogelijk. Wij ondersteunen de omschakeling naar biologische en natuurinclusieve landbouw via onder ander ons actieplan biologische landbouw, coaches natuurinclusief, de beleidsregel Grond voor Natuurinclusieve Landbouw, de beleidsregel Grond voor Graasdierhouderij.	Daar bekend is dat met deze methoden opbrengsten afnemen en er meer gevaar is voor misoogsten, ligt het verliezen van deze positie juist op de loer.
8	Waarop is dit gebaseerd? Welk rapport of onderzoek ligt hieraan ten grondslag? Antwoord: Gegevens over gezondheidsschade door stikstof zijn onder meer afkomstig van de GGD/GHOR Reactie GGD GHOR Nederland op het stikstofdebat - GGD GHOR Nederland, de gezondheidsraad De invloed van stikstof op de gezondheid Advies Gezondheidsraad en RIVM Luchtkwaliteit - stikstofdioxide RIVM (mede op basis van de World Health Organization). Voor Brabant is dit nader uitgewerkt in het rapport Luchtkwaliteit en Gezondheid in Brabant, mei 2022 202205-Eindrapport-Luchtkwaliteit-in-Brabant.pdf Nadere toelichting: Niet alleen de natuur lijdt onder een teveel aan stikstof. Ook de gezondheid van mensen wordt erdoor geraakt. Ammoniak en stikstofoxiden zorgen ook voor luchtvervuiling en daarmee voor veel gezondheidsschade. Beide stoffen dragen eraan bij dat de lucht die we inademen bijna overal in Nederland ongezond is. Elk jaar overlijden in ons land 12.000 mensen vroegtijdig door vieze lucht. Luchtvervuiling veroorzaakt en verergert longziekten als astma en COPD. Ook hart- en vaatziekten, longkanker, vroeggeboorten en een lager geboortegewicht worden veroorzaakt door luchtvervuiling. Het vermoeden dat luchtvervuiling ook dementie en diabetes kan veroorzaken groeit. Recent bleek uit onderzoek van de Lancet Planetary Health dat	In de BOS 2.0 staat “Een te veel aan stikstof zorgt voor luchtvervuiling die kan leiden tot ademhalingsproblemen, hartziekten en eerder overlijden.”

bij 1 op de 5 kinderen met astma in Nederland het ontstaan van de ziekte is gerelateerd aan de concentratie stikstofdioxide. Meer dan 20 procent van het aantal nieuwe gevallen van chronische bronchitis bij volwassenen ontstaat door fijnstof PM2,5.

Zoals ook aangegeven in het Beleidskader Milieu kan slechtere luchtkwaliteit leiden tot effecten op de luchtwegen en hart- en bloedvaten. In de longen kunnen met name fijnstof en stikstofdioxide ontstekingsreacties veroorzaken en kan zuurstofopname worden bemoeilijkt. Gemiddeld leven Nederlanders door luchtverontreiniging negen maanden korter. Jaarlijks overlijden circa 11.000 mensen vroegtijdig als gevolg van blootstelling aan luchtverontreiniging. De gemiddelde vroegtijdige sterfte van 30-plussers door blootstelling aan PM10+NO2 is in Noord-Brabant 358 dagen, aldus onderzoek van de GGD. Iedere verbetering van de luchtkwaliteit leidt tot gezondheidswinst. Zie ook [202205-Eindrapport-Luchtkwaliteit-in-Brabant.pdf](#). Hierin is ook een trend opgenomen, maar slechts tot 2017:

Figuur 6. Ontwikkeling concentraties ammoniak, fijn stof (PM10) en NOx (NOx: concentraties in de bebouwde kom) 1990-2017¹⁴

Gezondheidsschade in Brabant (uit zelfde rapport / geen trendgegevens):

Tabel 4. Gezondheidseffecten van luchtverontreiniging in de provincie Noord-Brabant in 2019 (aantal inwoners 2.562.882)

Gezondheidseffect (leeftijdscategorie in jaren)	Indicator	Absoluut aantal toe te schrijven aan indicator	Aandeel totale ziektelast van desbetreffend gezondheidseffect (%)
Aandoeningen			
Laag geboortegewicht (0-1)	PM2,5	117	8,2
Incidentie astma kinderen (0-18)	NO ₂	898	20,2
Incidentie hartvaatziekten (totaal) (40+)	PM2,5	6.478	9
	NO ₂	16.396	22,9
Longkanker (50+)	PM2,5	264	15,1
Ziekenhuisopnames astma (alle leeftijden)	PM2,5	27	2,5
	NO ₂	28	2,6
Ziekenhuisopnames COPD (alle leeftijden)	PM2,5	132	2,7
Ziekenhuisopnames ischemische hartziekten (40+)	NO ₂	210	2,2
Afname in functie			
Daling longcapaciteit kinderen (FEV1) in % (0-18)	PM2,5	1,8	n.v.t.
	NO ₂	1,3	n.v.t.
Vroegtijdige sterfte			
Vroegtijdige sterfte in dagen (30+)	PM10 + NO ₂	358	n.v.t.
Meerroken			
Aantal meegerookte sigaretten per dag (alle leeftijden)	PM2,5 + NO ₂	4,9	n.v.t.

COPD = Chronic Obstructive Pulmonary Disease, FEV = Forced Expiratory Volume

- 9 Stikstofreductie is van alle jaren en de stikstofuitstoot van de landbouw is al met 65% afgenomen sinds 1990. Toch wordt er hier gesteld dat de gezondheidsschade steeds meer wordt hoe kan dit? Waarop is dit gebaseerd?
- Antwoord: In de 95% versie van de BOS 2.0 wordt niet gesteld dat de gezondheidsschade als gevolg van stikstof steeds meer wordt. Wel is de gezondheidsschade substantieel, zoals ook blijkt uit het rapport Luchtkwaliteit en Gezondheid in Brabant, mei 2022 [202205-Eindrapport-Luchtkwaliteit-in-Brabant.pdf](#)

10	Wordt er rekening gehouden met kosten raming voor juridische procedures? Zo ja vanuit welke post komt dit geld? Zo nee waarom niet? Antwoord: Deze vraag ziet op intrekingsbeleid	U schrijft in het stuk: 'Bij het statenvoorstel voor de ontwerpwijziging omgevingsverordening zullen wij komen met een dekkend voorstel voor de voorbereiding- en uitvoeringskosten. Daarbij hanteren wij de financiële afwegingsladder.
----	---	---